

Samen maken we Nederland groter

**Invitatie voor versterkt partnerschap Provincie - regio Zuid-Limburg
Speerpunten samenwerkingsagenda 2019-2023**

(concept 19 februari)

Samen maken we Nederland groter

Zuid-Limburg is met succes een transformatie gestart die veelbelovend is voor welzijn en welvaart van onze zeshonderdduizend inwoners. In 2012 hebben wij - gemeenten, bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen - samen met Rijk en Provincie de handen ineen geslagen. Samen voerden we het integraal actieprogramma 'Een koers voor Limburg' uit op het vlak van economie, wonen, onderwijs en zorg. Nog geen 10 jaar later zien wij het resultaat: Zuid-Limburg is volop in beweging om uit te groeien tot een Europese topregio.

Zuid-Limburg levert een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van Limburg en de BV Nederland. Onze uitgangspositie is in dit opzicht goed. De voedingsbodem voor groeiversnelling is aanwezig in de vorm van een sterke economische Euregio - die in toegevoegde waarde vergelijkbaar is met de metropoolregio Amsterdam - en onze unieke omgevingskwaliteiten.

We zien Zuid-Limburg als een regio met samenhangende opgaven en complementaire kwaliteiten van stedelijke gebieden en het groene middengebied. De complementariteit, eigenheid en toegevoegde waarde van zowel de stedelijke dynamiek en als de dorpse geborgenheid maken Zuid-Limburg als regio uniek.

Dankzij onze gezamenlijke inspanningen is de afgelopen jaren het Bruto Regionaal Product sneller gegroeid dan in de rest van Nederland, de innovatie gegroeid en de werkloosheid gedaald onder het landelijk gemiddelde. We zien volop kansen om deze groei verder te stimuleren. Denk aan de versterking van Euregio's, het Klimaatakkoord, de nationale omgevingsvisie (NOVI) en de verbreding van de investeringen in de transformatie van Parkstad met sociaal-economische impulsen op de schaal van heel Zuid-Limburg.

Maar we zijn er nog niet. Om de belofte van Zuid-Limburg in te lossen moeten we met versterkte inzet een aantal structurele barrières voor verdere groei slechten. In het verenigd Europa hinderen landsgrenzen nog steeds het groeipotentieel van de Euregio. Verder zijn hardnekkige maatschappelijke achterstanden een belangrijke hindernis voor brede welvaarts groei.

De aanpak van deze opgaven overstijgt onze individuele mogelijkheden. Het vereist uitbouw van het meerjarig partnerschap tussen bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen, inwoners en de gezamenlijke overheden. We nodigen de provincie uit dat partnerschap met ons te versterken.

De basis ligt er. Met de Regiodeal Parkstad als begin, eerste stap en tegelijk katalysator willen we in partnerschap met de provincie toewerken naar een regionaal akkoord voor heel Zuid-Limburg, als opvolger voor 'Een koers voor Limburg'. Op basis van dat regionaal akkoord willen we met de provincie in het kader van NOVI en andere rijksprogramma's komen tot een Nationaal Programma voor Zuid-Limburg. De potentie van Zuid-Limburg om investeringen in een nationaal programma te laten renderen is enorm. De barrières die we moeten doorbreken zijn dat eveneens. Wij geloven erin en zijn alvast begonnen!

Provincie heeft belangrijke bijdrage geleverd aan ontwikkeling Zuid-Limburg

OPROEP om dat koersvast voort te zetten

De provincie heeft samen met de regio veel geïnvesteerd in de groei van Zuid-Limburg en in het aanpakken van maatschappelijke opgaven. De Regiodeal Parkstad en de daarin afgesproken cofinanciering is voor de komende bestuursperiode een belangrijke pijler op basis waarvan de gezamenlijke stappen op de fysiek-ruimtelijke en sociaal-economische opgaven moeten worden verbreed op schaal van heel Zuid-Limburg. Daarnaast zijn veel experimenten en proeftuinen gestart waarop in de nieuwe bestuursperiode kan worden voortgebouwd zoals in het sociaal domein.

Wij stellen vast dat hiermee een aantal positieve ontwikkelingen in gang zijn gezet, waar wij graag onze bijdragen aan willen blijven leveren. Koersvastheid en continuïteit van het provinciaal beleid zijn voor ons van groot belang.

Gezamenlijke impulsen 2019-2023 nodig op drie speerpunten

UITNODIGING voor versterkt partnerschap met Provincie

We werken in Zuid-Limburg steeds intensiever samen bij de aanpak van de kansen en uitdagingen van onze regio. We weten elkaar sneller en gemakkelijker te vinden. Er is een nieuw elan in de bestuurlijke samenwerking met de ambitie om langjarig samen op te trekken.

De regionale en provinciale aanpakken kunnen meer impact krijgen als ze sterker met elkaar worden verbonden. De Regiodeal is hiervan een succesvol voorbeeld. Vanuit deze gedachte nodigen wij het Provinciebestuur uit om in het nieuwe bestuursakkoord 2019-2023 aandacht te blijven besteden aan bijzondere kansen en uitdagingen van Zuid-Limburg.

Aansluitend bij de opgaven uit het Interbestuurlijk Programma (IBP) en de strategische actieplannen die prof. dr. Luc Soete voor ons heeft opgesteld, vragen we extra aandacht en gezamenlijke impulsen voor drie speerpunten:

- Regionale economie als versneller
- Merkbaar beter in het sociaal domein
- Bronsgroen en duurzaam

Natuurlijk staan deze speerpunten niet op zichzelf: ze zijn nauw met elkaar verbonden. Vitaliteit en gezondheid zijn noodzakelijke voorwaarden voor economische groeiversnelling. Betere gezondheid en meer participatie leiden tot een productievere en mobieler beroepsbevolking. Participatie en duurzame omgevingskwaliteit dragen bij aan de ontwikkeling van de gezondheid van onze inwoners en bieden kansen voor versterking van de woonaantrekkelijkheid, het behoud van onze jongeren en verdere regionale economische ontwikkeling. Investeren in duurzaamheid creëert kansen voor nieuwe bedrijvigheid.

Wij vragen de provincie om samen met ons te kijken naar de synergie tussen onze ontwikkelagenda en provinciale doelstellingen en vervolgens hoe wij de samenwerking op deze terreinen de komende bestuursperiode concreet vorm, inhoud en impact kunnen geven.

Onze ambitie

Zuid-Limburg wil:

- Een Nederlandse topregio zijn die de kansen van haar grensligging maximaal weet te benutten met een brugfunctie tussen de andere Nederlandse mainports en ons Euroregionale achterland.
- Brede, inclusieve welvaarts groei stimuleren waarin - meer dan tevoren - alle zeshonderdduizend Zuid-Limburgers in gezondheid en sociaal welbevinden van profiteren.
- De economische samenwerking tussen grootbedrijf en MKB en kennispartners in de kennis-as versterken met nadruk op de uitdagingen en kansen op het gebied van technologie en duurzaamheid.
- De uitdagingen van energietransitie, klimaatadaptatie en luchtverontreiniging met inzet en steun van Rijk en provincie gezamenlijk aanpakken.

Zuid-Limburg heeft het in zich om één van de aantrekkelijkste regio's in Europa te worden, waarin de groene leefomgeving genoten en gekoesterd wordt, de economie versterkt en de unieke ligging verzilverd. Hoge kwaliteit van werken, wonen en leven....dat is Zuid-Limburg!

Wij willen deze ambitie de komende bestuursperiode in partnerschap met de provincie realiseren langs drie inhoudelijke, programmatische speerpunten:

I Regionale economie als versneller

De economie van Zuid-Limburg is te zien als één regionaal ‘ecosysteem’ van grote bedrijven, MKB-ondernemingen, start-ups en kennisinstellingen. Een regionaal ecosysteem met sterke vertakkingen in de Euregio en in Nederland. In de vitaliteit van de regionale economie is flink geïnvesteerd met de ontwikkeling van de kennis-as en de Brightlands campussen en met het versterken en ondersteunen van Universiteit Maastricht als meest internationale universiteit van Nederland. Het functioneren van het economische ecosysteem hangt ook af van een goed functionerende arbeidsmarkt, een goed opgeleide beroepsbevolking en een innovatief bedrijfsleven. Maar ook bereikbaarheid, digitalisering, verduurzaming en de kwaliteit van de woon- en leefomgeving zijn van groot belang, net als goede voorzieningen, cultuur en erfgoed. Op veel van deze terreinen heeft Zuid-Limburg een goede uitgangspositie, maar ook veel knelpunten die moeten worden aangepakt.

Met meer buiten- dan binnengrens en een centrale positie in een Euregio met 4 miljoen inwoners en 7 universiteiten, heeft Zuid-Limburg de potentie om zich te ontwikkelen tot een topregio met een van de grootste (eu)regionale economieën (BRP) van Nederland. Economische groeicijfers onderstrepen dit. Om dit potentieel ten volle te kunnen realiseren willen we de economische structuur versterken, knelpunten op de arbeidsmarkt aanpakken en investeren in de innovatiekracht van het MKB.

Ambitie 2030

- Economische groei van 5%.
- Arbeidsparticipatie op het landelijk gemiddelde.
- Koploper technologische innovatie op het gebied van energietransitie.

Programma Zuid-Limburg in partnerschap met Provincie 2019-2023

Arbeidsmarkt:

- Versterking euregionale brugfunctie en grensoverschrijdende mobiliteit en infrastructuur w.o. lobby voor intercity-verbinding Amsterdam-Aachen en verbetering treinverbindingen met Luik, waarmee Zuid-Limburg wordt aangesloten op het Europese HSL-netwerk.
- Versterken extra inzet op Duitse en Franse taal in het basis- en voortgezet onderwijs.
- Wegnemen juridische en fiscale grensbelemmeringen: gezamenlijke lobby met de provincie richting Rijksoverheid en EU voor aanpassing wet- en regelgeving.
- Continueren provinciale aanvalsplan ‘Zo werkt Limburg!’ en verbinden met het programma onderwijs en arbeidsmarkt van ESZL.
- Sociale Agenda Limburg continueren: bewezen interventies op het gebied van arbeidsmarktparticipatie en armoedebestrijding bundelen in een aanpak voor Zuid-Limburg.

Innovatie:

- Programma stimuleren innovatie MKB waarin Brightlandcampussen gezamenlijk voorzien in innovatiebehoeftes.

- Programma waarin Brightlandcampussen gezamenlijk innovaties ontwikkelen op het gebied van duurzaamheid en energietransitie, waarbij koploperspositie en innovatiekansen van Chemelot worden benut.
- Continueren provinciale aanpak retail.
- Stimuleringsprogramma vernieuwend ondernemerschap op het gebied van energietransitie, duurzaamheid en agrarische innovatie.
- Versterking economische clusters Life-Science and Health (Maastricht), Medtech en Smart Services (Parkstad), Materials, Chemie en Automotive (Chemelot); ontwikkeling cluster Natuur- en omgevingsinclusieve landbouw (Middengebied).
- Continueren lobby voor Einstein Telescope.
- Versterkte inzet op werving internationale congressen. Deze stimuleren de regionale economie, zijn goed voor de naamsbekendheid van Zuid-Limburg en zorgen ervoor dat de Brightlands-campusen wereldwijd bekend worden.
- Versterking en modernisering toerisme: programma vitalisering vakantieparken zoals voorgesteld in het position paper 'Samen naar een toekomstbestendige vrijetijdseconomie Zuid-Limburg'.
- De verdere transformatie van toerisme en recreatie in een gezamenlijke GREEN richting (Genuine and authentic, Respectful and responsible, Economically sustainable, Environmentally sustainable, Nature and scenery friendly).

II Merkbaar beter in sociaal domein

Zuid-Limburg laat in vergelijking met andere Nederlandse regio's nogal ongunstige gezondheidscijfers zien. Tegen het licht van de decentralisaties in het sociaal domein vormt dit een barrière voor verdere groei van de brede welvaart. Tevens leidt het tot een bovengemiddelde druk op de lokale zorgbudgetten en uitvoeringscapaciteit in het sociaal domein. Samenwerking tussen alle partners in Zuid-Limburg en de regio is vereist om uit de - vaak generatieve - negatieve spiraal te komen.

Vanuit de samenhang met onze andere speerpunten ligt onze focus op:

- Kinderen die binnen verschillende vormen van jeugdhulp tussen wal en schip vallen.
- Mensen voor wie een gezonde manier van leven geen vanzelfsprekendheid is.
- Mensen met afstand tot de arbeidsmarkt willen we perspectief op werk bieden.

Ambities 2030

We streven naar een trendbreuk in een aantal belangrijke indicatoren in het sociaal domein. We starten bij onze jeugd en jongeren. Concreet willen we:

- De ervaren en reële gezondheid verhogen tot het landelijk gemiddelde.
- De schooluitval omlaag brengen tot op het landelijk gemiddelde.
- Daarmee onze uitgaven in het sociaal domein in lijn brengen met het landelijk gemiddelde.

Programma Zuid-Limburg in partnerschap met Provincie 2019-2023

Zorg:

- Doorontwikkeling regionaal gezondheidsakkoord Zuid-Limburg tussen provincie, gemeenten, onderwijs- en zorginstellingen, werkgevers en verzekeraars.
- Verdere uitrol programma Trendbreuk, o.a. met het project Kansrijk van Start.
- Betere vroegsignalering en preventie door versterking ketensamenwerking in het sociaal domein.

Sociale innovatie:

- Sociale Agenda Limburg continueren: bewezen interventies op het gebied van sociale innovatie bundelen in een aanpak voor Zuid-Limburg.
- Versterken Gezonde school-aanpak en ontwikkeling aanpak positieve gezondheid.
- Transformatie woningvoorraad Zuid-Limburg.
- In ruimtelijk beleid (omgevingsvisie) extra aandacht voor de leefbaarheid van buurten en wijken in de onmiddellijke nabijheid van industriële en logistieke clusters.

III Bronsgroen en duurzaam

Het Zuid-Limburgse Heuvelland, de Brunsummerheide, het Maasland, het Drielandenpunt. De gecombineerde aantrekkingskracht van het Heuvelland en de historische Zuid-Limburgse binnensteden en dorpen is onovertroffen. Deze omgevingskwaliteiten vormen een belangrijke factor voor de ontwikkeling van woonaantrekkelijkheid, leefbaarheid en gezondheid.

Er ligt een grote opgave om tot een duurzame regio te komen. Energietransitie, klimaatadaptatie en de ontwikkeling van een circulaire economie zijn randvoorwaarden voor behoud van onze welvaart. Een florerend regionaal ecosysteem is essentieel om een duurzaam Zuid-Limburg te realiseren. De energietransitie biedt omgekeerd ook kansen voor onze economische ontwikkeling.

Net als de omliggende grensregio's ligt Zuid-Limburg in een gebied met een hoge concentratie van industrie, in een natuurlijke omgeving van heuvels en valleien, waardoor de regio wat klimaat en luchtverontreiniging betreft onder druk staat. Behalve de kansen en uitdagingen van de energietransitie van Chemelot, spelen ook de bijzondere landschappelijke waarden van het Zuid-Limburgse Middengebied - de groene long van Zuid-Limburg - die streekeigen oplossingen op het gebied van energietransitie en klimaatadaptatie noodzakelijk maken.

Ambities 2030

Het behouden en versterken van onze unieke omgevingskwaliteiten vraagt om een balans in ontwikkeling van natuur en landschap, gezondheid, economische en agrarische ontwikkeling en de leefbaarheid van onze binnensteden en dorpen.

- We zetten ons in om onze bijdrage te leveren aan de doelen uit het IBP op het gebied van energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie.
- We willen koploper zijn in de Limburgse ambitie voor CO₂-reductie door middel van een energietransitie die past bij onze omgevingskwaliteiten en sociaal-economische structuur.
- We verzilveren de economische kansen van energietransitie en klimaatadaptatie in steden en het Middengebied.

Programma Zuid-Limburg in partnerschap met Provincie 2019-2023

Bronsgroen:

- Landbouwtransitie in het Middengebied langs de lijnen van kleinschaligheid, klimaatadaptatie, precisielandbouw, streekproducten, korte afzetlijnen naar de steden in de Euregio.
- Transitie van POL naar een dynamische Zuid-Limburgse Omgevingsvisie.
- Continueren projecten erfgoed en cultuur.
- Verduurzaming van de toeristische sector met een transformatie naar een kwalitatief, passende verblijfsaccommodaties met een renderend verdienmodel, met aandacht voor het beheersbaar maken van de recreatieve druk in kwetsbare gebieden; zoals voorgesteld in het position paper 'Samen naar een toekomstbestendige vrijetijdseconomie Zuid-Limburg'.

Duurzaam:

- Inzet op gebiedseigen oplossingen en innovaties in de Regionale Energiestrategie Zuid-Limburg (RES).
- Continueren verduurzaming van woningen en accommodaties, samen met corporaties w.o ontwikkeling van nationaal centrum voor circulair bouwen in het kader van de Regiodeal
- Uitvoering PALET 3.0 gericht op duurzaamheid in brede zin: energietransitie, circulaire economie en klimaatadaptatie
- Regionaal benutten van restwarmte door het doortrekken van het Groene Net van Chemelot naar Maastricht en alle langs het tracé gelegen gemeenten. Met als stip op de horizon restwarmte voor heel Zuid-Limburg beschikbaar maken.
- Verder uitrollen netwerk Mijnwater-warmte.
- Continueren van verbreding van Maastricht Bereikbaar naar Limburg Bereikbaar, met duurzame werkgeversaanpak en CO₂-reductie als focus.
- Stimuleren fiets als vervoermiddel voor woon-werkverkeer: aanleg snelfietsroutenetwerk Maastricht - Heerlen - Sittard-Geleen en Aachen.
- Gezamenlijke lobby voor betere aansluiting NS-stations Heerlen en Maastricht aan de naastgelegen HSL-stations van Aken en Luik, waarmee extra bijdrage worden geleverd aan klimaatdoelstellingen van Parijs.

Nieuw elan in partnerschap

Om de ambities van Zuid-Limburg waar te kunnen maken, werken gemeenten, bedrijven en kennispartners intensief samen. Dat gebeurt in toenemende mate niet alleen in de drie subregio's, maar ook daartussen. We werken in Zuid-Limburg steeds meer samen op Zuid-Limburgse schaal. De economische samenwerking binnen ESZL is hier een voorbeeld van, net als de samenwerking in programmabureau Trendbreuk met het programma 'Kansrijke start'. Ook op het gebied van de regionale energiestrategie (RES) en de omgevingsvisie trekken we samen op.

Er is een nieuw elan in de bestuurlijke samenwerking met de ambitie om langjarig samen op te trekken. En dat is wat ons betreft niet vrijblijvend. We zetten in op slagvaardige en robuuste samenwerking. Drie G's staan daarbij centraal:

- *Gelijkwaardigheid*: we werken op basis van gelijkwaardigheid samen met de provincie om Nederland groter te maken: Zuid-Limburg werkt mee aan provinciale ambities en de provincie draagt bij aan het realiseren van onze regionale doelstellingen.
- *Gunnen*: we gunnen elkaar een succes omdat we weten dat iedereen in Zuid-Limburg daarvan profiteert; ook gunnen we elkaar de rol die nodig is om gezamenlijke ambities te realiseren.
- *Grenskansen benutten*: we benutten de kansen van grensligging door intensieve samenwerking in Euregionaal verband; grenzen tussen gemeenten en subregio's en grenzen tussen overheid, bedrijfsleven en maatschappelijke instellingen zijn voor ons geen hindernis.

Dit nieuwe partnerschap gaat over de verschillende manieren waarop provincie en regio samen op trekken door:

- Participatie in Zuid-Limburgse programma's en projecten.
- Aandacht en agendering van de Zuid-Limburgse opgaven bijvoorbeeld in het nieuwe bestuursakkoord en provinciale beleidsprogramma's.
- Regel- experimenteer- en beleidsruimte voor Zuid-Limburgse oplossingen.
- Bundeling van lobby-kracht: samen optrekken naar Den Haag, Euregio-partners en Brussel.

Als opstap naar een Nationaal Programma Zuid-Limburg willen we graag samenwerkingsafspraken met de provincie maken in de vorm van een regionaal akkoord voor Zuid-Limburg. Om samen op te trekken richting Den Haag en Brussel.

In dit bestuursakkoord moet de gezamenlijke programmatische focus voor de komende bestuursperiode 2019-2023 liggen op onze speerpunten: regionale economie, sociaal domein en omgevingskwaliteit.

Wij nodigen de Provincie van harte uit om over een versterkt partnerschap met ons in gesprek te gaan.

Colofon

tekst:

prof. dr. Marcel Boogers, Universiteit Twente
Marco Kerstens, Joost Rompa, Job Brouwers, BMC.

In opdracht van de gemeenten Heerlen, Maastricht en Sittard-Geleen, mede namens Beek, Beekdaelen, Brunssum, Eijsden-Margraten, Gulpen-Wittem, Kerkrade, Landgraaf, Meerssen, Simpelveld, Stein, Vaals, Valkenburg aan de Geul en Voerendaal.

De agenda bouwt voort op de *strategische actieplannen* van prof. dr. Luc Soete:

1. Randstad Zuid-Limburg (februari 2018):
<https://www.zuidlimburg.nl/download/strategischactieplan-website.pdf>
2. Middengebied Zuid-Limburg (februari 2019)
(komt binnenkort online beschikbaar)

De volgende *stakeholders* hebben tijdens een werkconferentie *input* geleverd voor deze samenwerkingsagenda: Burgerkracht Limburg, Chemelot, CNME, CZ, DSM, Enexis, Ennatuurlijk, ESZL, GGD, HAP Hartje Dorp, Humanitas, Innovo, Kindante, Laudy, Leeuwenborgh, Levantogroep, LWV, MKB Limburg, Open Universiteit, Phidias, Schunck, Servartius, SVO-PL, The Masters, VDL Nedcar, Rabobank, VVV, Wonen Limburg, ZOWonen, Zuyd Hogeschool en Zuyderland.

Heerlen

voerendaal